UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Novissima Polyanthea, In Libros XX. Dispertita

Dominicus

Francofurti, 1613

Compassio

urn:nbn:de:hbz:466:1-97211

Visual Library

Commodatio.

¶ DEFINITIO ET ETYMOLOG.

COMMODATIO, à verbo commodo venit, quod χρήζω; dicitur. Et eſt alicuius rei ad alienum ſpecialem vſum gratuitò facta conceſſio, ſecundum gloſ. in cap. vnico, de Commo. Itaque commodare, eſt alicuius rei vſum ad tempus concedere. *Cicero: Dando & accipiendo, mutuandiſq́; facultatibus accommodandis nulla re egeremus.* Differt autem hoc verbum à mutuo: quod mutuamus; vt Paulus Iuriſconſultus inquit, non eandem ſpeciem recepturi. Mutui datio in his rebus eſt, quæ pondere, numero, menſuraue dari ſolent; quoniam earum rerum datione poſſumus in creditum ire, quia magis in genere ſuo functionem recipiunt per ſolutionem, quàm per ſpeciem. Nam in cæteris rebus ideo ire in creditum non poſſumus: quia aliud pro alio, inuito creditore ſolui non poteſt.

¶ ADAGIA.

Alii ſementem faciunt, alii metent. ἄλλοι μὲν σπείρουσιν, ἄλλοι δὲ ἀμήσονται.

Alij laborant, alij percipiunt emolumentum. Einer macht Beutel/der ander ſchneidt ſie ab.

Mazam pinſuit à me piſtam. μᾶζαν γὲ μεμαχὼς τὺν ὑπ' ἐμοῦ μεμαγμένην.

De ijs dici ſolitum, qui ſibi alienæ induſtriæ laudem vendicant, & magnam gloriam alieno labore partam, verbis in ſe transmouent.

Tunica pallio propior eſt. *Plaut.* La chemiſe eſt plus pres que la robe.

Quo ſignificatum eſt, ex amicis non alijs atque alijs magis eſſe deuinctos, neque parem omnium habendam eſſe rationem. Das Hemt ligt mir näher an als der Rock. Es iſt jeder jhme ſelbſt die beſte Trew ſchuldig.

Intus canere. Aſpendius citharœdus.

Qui priuati commodi impendio ſtudioſi eſſent, ac ferè quicquid agerent, id omne ad domeſticam referretur vtilitatem, ij prouerbio, Intus canere, ijdem apud Græcos ἀσπένδιοι κιθαρισαί, id eſt, aſpendii citharistæ dicebantur. Es gedenckt ein jeder in ſeinen Sack.

Nequicquam ſapit, qui ſibi non ſapit. μισῶ σοφιςὴν, ὅςις οὐχ' αὑτῷ σοφός.

Sapientem eum odi, qui ſibi ipſi non ſapit. Senſus patet.

Ad ſuum quemque quæſtum æquum eſt eſſe callidum.

Quiſque aduigilat ad id, quod expetit.

Decora teipſum. γέραιρε σαυτόν.

Iocus prouerbialis in eum, qui ſe magnificentius gereret.

Anguillas captare. ἐγχέλεις θηρᾶσθαι. *Peſcher an eau trouble.*

Dicuntur, qui priuati commodi cauſa cient tumultus. Quadrabit in eos quibus tranquillo Reip. ſtatu nihil eſt emolumenti: proinde ſeditiones gaudent exoriri, quo ciuitatis publicum malum in ſuum priuatum vertant commodum. Im trüben Waſſer fiſchen.

Vna lauabor. παραλοῦμαι.

Dici conſueuit, vbi quis inſinuat ſe in ſocietatem alterius, aut vbi quis admittit aliquem in ſocietatem, vti qui pauperior eſt, ſumptum effugiat.

Manum admouere. τὴν χεῖρα ἐπιβάλλειν.

Dicebantur, qui ſeſe inſinuarent in rei cuiuſpiam egregiæ communionem.

Vndecunque lucrum capiunt. *Prendre à toutes mains.*

In aduocatos, improbos, calumniatores, in malos medicos, qui captant vndecunque, ſi quis incidit in caſſes, quem poſſent expilare, congruit illud Homeri ex Odyſſ. δ.

> Αἰεὶ γὰρ περὶ νῆσον ἀλώμενοι ἰχθυάασκον
> Γναπτοῖς ἀγκίστροισι, ἔτειρε δὲ γαστέρα λιμός.
> *Semper enim, quaqua patet inſula, piſcibus hamo*
> *Inſidiabantur, ventrem fames enecat atra.*

Genu ſura propius. γόνυ κνήμης ἔγγιον.

Hoc adagium ex euentu quodam eſt natum. Cum in prælio quidam conſpiceret duos amicos pariter de vita periclitantes, fratrem & conſobrinum, neque poſſet vtrique ſimul ferre ſuppetias, omiſſo conſobrino fratrem defendit, atque hanc interim ſententiam pronuntiauit:

Omnes ſibi melius eſſe malunt quàm alteri.

Terent. in Andria. Idem in eadem fabula. Heus proximus ſum egomet mihi. Nemo ſeipſo diligit quenquam magis. Affine: Sibi quiſque amicus eſt.

Simonidis cantilena. Σιμωνίδου μέλη.

De vafris ac ſubdolis dictum eſt. Hunc Simonidem tradunt primum aſtutiam & quæſtum in artem induxiſſe.

Mihi ipſi balneum miniſtrabo. ἐμαυτῷ βαλανεύω.

Vbi quis ſuis inſeruit commodis, aut vbi quis non expectato alieno officio ſuum agit negotium.

Sibi canere. ἑαυτῷ ψάλλειν.

Dicitur, qui non ad alienum arbitrium facit quippiam, ſed animo obſequens ſuo.

Aſtutior Coccyce. μηχανικώτερος κόκκυκος.

Dicebatur qui aſtu ſibi conſuleret.

Opto vicino vt habeat, magis autem ollæ.

Potiſſimum eſt habere domi, quibus eſt opus, proximum habere diuitem à quo poſſis petere. Sorg ein jeder ſelbſt/Gott vor vns alle.

Veniat hoſpes, quiſquis profuturus eſt. ξένος ἐλθέτω...

Id eſt: Veniat qui proderit hoſpes. Admonet ... demum aduentum eſſe gratum, qui commodi quippiam ... Ouidius.

> *Ipſe licet venias, muſis comitatus Homere,*
> *Si nihil attuleris, ibis Homere foras.*

Wer viel mitbringt/der iſt der werdeſt Gaſt.

Suam quiſque homo rem meminit.

Qui in alieno negotio dormitat, in ſuo vigilat.

Mercatorem ſe eſſe ſimulat. ἔμπορος εἶ σκηπτόμενος.

Dicendum in eum, qui ob timiditatem cauſam ... prætexit, ne cogatur ſubire diſcrimen.

Ciuitates ludimus. πόλεις παίζομεν. *Zenod.*

Quadraturum videtur, quoties ſuum quiſque com... cunque ſectatur via, & æmulo competitoriq́; modis om... inſidias, Zenod.

Communitas.

¶ PATRVM SENTENTIÆ.

QVIDQVID ſceleris & iniquitatis inebriat mul... mittit in examine veritatem. *Aug. contra Parmen...*

In ſolicitudine citò ſubrepit ſuperbia, dormit... luerit, tu autem, qui in communitate viuis, non facies, ... medes, quod iuberis: ſubijcieris, cui non vis: ſeruies ... *ad Ruſticum.*

Pleniſſima peccatorum obtinetur ablutio, quando ... ſiæ vna eſt oratio, & vna confeſſio. Si enim duorum ... ctorum pio conſenſui omnia, quæ popoſcerint, dom... da promittit, quid negabitur multorum millium ple... ſeruantiam pariter exequenti, & per vnum ſpiritum ... ſupplicanti? *Leo Pap. ſer.*

Publica præferenda ſunt propriis: & ibi intelligend... pua ratio vtilitatis, vbi vigilat cura communis. *ibid.*

Prouidè decreuit antiquitas communitatem ediſc... admoneri, per quæ & debitum omne corrigitur, & ... recundia non grauatur. Cuncti enim ſibi æſtimant ... lum conſtat exponi: & ſimilis fit innocenti, quem co... ommunione purgari. *Caſſ. lib. 3. epiſt. 18.*

Nam ſi diſparibus calamis conuenit vnum melos ... to magis viris prudentibus aptum eſt iuſtum concor... dere. *ibid. epiſt. 9.*

¶ POETICAE SENTENTIAE.

Horat. 2. Serm. 2.

> *Nam propriæ telluris herum natura neque illum,*
> *Nec me, nec quenquam ſtatuit, nos expulit ille:*
> *Illum nequities, aut vafri inſcitia iuris,*
> *Poſtremum expellet certe viuacior hæres.*

Senec. Hip.

> *Hoc equidem reor*
> *Vixiſſe ritu, prima quos miſtos dies*
> *Profudit: nulla his auri fuit*
> *Cæca cupido: nullos in campo ſacer*
> *Diuiſit agros arbiter populis Lapis.*
> *Nondum ſecabant credula pontum rates.*

Virg. 2 Georg.

> *Ante Iouem nulli ſubigebant arua coloni.*
> *Nec ſignare quidem, aut partiri limite campum*
> *Fas erat: in medium quærebant, &c.*

¶ SENTENTIÆ PHILOSOPHIC...

Stulta auaritia mortalium poſſeſſionem propriet... cernit, nec quicquam ſuum eſſe credit, quod eſt publ... piens nihil iudicat ſuum magis, quàm illius, cui cum ... nere conſortium eſt. Nulla eſſent communia, niſi par... tineret ad ſingulos. *Senec. 29. epiſt.*

¶ SIMILITVDO.

Xyſti Pythagorici. Quorum communis eſt Deus, ... horum niſi & poſſeſſio communis ſit impii ſunt. *in E...*

Huc refer ea, quæ de Amicitia vera, ac Charitate ... annotata ſunt.

Compaſsio.

¶ DEFINITIO.

COMPASSIO, Græc. συμπάθεια, ας, ἡ, quæ & à noſtr... dicitur, à dolore cordis. *De qua vide infra in Miſer...*

¶ Sententiæ Biblicæ.

Auris audiens beatificabit me, oculus videns teſtimonium reddebat mihi, eo quod liberaſſem pauperem vociferantem, & pupillum, cui non erat adiutor, benedictio perituri ſuper me veniebat, & cor viduæ conſolatus ſum. *Iob* 29.

Omnia quæcunque vultis bona, vt faciant vobis homines, ita & vos facite illis. Hæc eſt enim lex, & Prophetæ. *Matth.* 7.

Gaudete cum gaudentibus, flete cum flentibus. *Rom.* 12.

Non ſolum iuſtis in afflictionibus compatiendum eſt; ſed etiam peccatoribus & iniuſtis.

Propter deſtructionem Babylonis repleti ſunt lumbi mei dolore, ſicut anguſtia parturientis. *Eſai* 21. 3.

Recedite à me (dicebat Eſaias, videns ſpiritualem calamitatem ſuperuenientem populo ſuo) amare flebo, nolite incumbere, vt conſolemini me ſuper vaſtitate filiæ populi mei. 22. 4.

Triſtitia eſt mihi magna (dicebat Paulus, compatiens fratribus, & cognatis ſuis pereuntibus) & continuus dolor cordi meo. *Rom.* 9. 2.

Optabam enim ego ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis, qui ſunt cognati, ſecundum carnem, qui ſunt Iſraelitæ, quorum adoptio eſt, & glória. *ibid.*

Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis ſcandalizatur, & ego non vror? 2. *Cor.* 11.

Filioli mei, quos iterum parturio. *Gal.* 4.

¶ Sententiæ Patrvm.

Pia eſt iſta triſtitia (ſi dici poteſt) bona miſeria, vitiis alienis triſtari, non implicari: mœrere, non hærere: dolore contrahi, non [illegible]. *Aug. in epiſt. ad Sela.*

Quo alienæ infirmitati compatimur, valentius à noſtra roboramur, vt amore futurorum mens ad præſentia aduerſa ſe præparet, & cruciatus corporis, quos timebat, expectet. *Greg. l. 7. Mor.*

Tunc plena cordis noſtri compaſſio eſt, quum mala inopiæ pro [illegible] ſuſcipere non meruimus, vt illum paſſione liberemur.

Plus aliquando compati ex corde, quam dare: quia quiſquis imperfecte compatitur, minus æſtimat omne, quod dat: & quilibet plerumque dat, qui non compatitur. *lib.* 20.

Tanto quiſque perfectior eſt, quanto perfectius ſentit dolores alienos. *lib.* 19.

Sic mens per compaſſionem doleat, vt etiam larga manus affectum doloris oſtendat. *In homil.*

Sicut pura veritas non niſi puro corde videtur: ſic miſeria fratris miſero corde verius ſentitur. *ibid.*

Compaſſio eſt, quum malum inopiæ pro proximo non metuimus, vt eum à paſſione liberemus. *ibid.*

Magna actum pietatis diſpenſatione cognoſcimus, vt is, qui futurus erat paſtor Eccleſiæ, in ſua culpa diſceret, qualiter aliis miſereri debuiſſet, vt in ſua infirmitate cognoſceret, quam miſericorditer alienam infirmitatem toleraret. *In hom. Paſch.*

Fidelis, condoleo, ſi non doleo tantum, & maximè ſciens à ſalute periculoſius abſiſtere membrum, quod obſtupuit, & ægrum ſeſe non ſentientem periculoſius laborare. *Ber. de Conſ. ad Eug.*

Nonnulli dura ceruice & attrita ſunt fronte: vt quo magis eis compatimur, tanto magis noſtra compaſſione & patientia abutantur. *[illegible]ferat.*

Saucius miles non ſentit ſua, cum benigni ducis contuetur vulnera. *Idem ibid.*

Impoſſibile eſt ſcire afflictiones afflictorum ei, qui experimentum afflictionis non habuit. *Chryſ. in epiſt. ad Hebr ſerm.* 30.

Religioſa triſtitia aut alienum peccatum luget, aut proprium, nec hoc dolet, quod diuina iuſtitia agitur: ſed de eo mœret, quod in iniquitate committitur, vbi magis plangendus eſt faciens iniquè quam patiens. *Leo Papa.*

Triplex eſt modus compaſſionis, eſt quippe compaſſio alia ex vitio, alia ex natura, alia ex virtute. Compaſſio ex vitio eſt, quando quis illic reprehenſibili dolore tangitur, vbi illicito prius amore tenebatur. Compaſſio ex natura eſt, quando ex inſito ſibi pietatis affectu animus alienis condolet, quoties contra pietatis, vel inhumanitatis menſuram, naturam premi ſiue affligi videt. Compaſſio ex virtute eſt, quando propter Deum alienis doloribus compatimur, quando ſcilicet iuſtitiam premi, vel innocentiam affligi videmus. Compaſſio ex vitio, culpabilis eſt. Compaſſio ex natura irreprehenſibilis eſt. Compaſſio ex virtute laudabilis eſt. Prima reprehenditur, tertia laudatur: ſecunda nec culpam habet, quia ex natura eſt, nec præmium, quia ex virtute non eſt. *Hugo de tribus volun[tatibus] in Chriſto.*

Tria ſunt, per quæ probatur vera compaſſio, ſcilicet occulta beneficentia, paupertas, & mors. Beneficium enim ſi impendatur occulte, humanæ laudis extinguit fauorem: quando autem pauperis miſeretur aliquis, temporalis remouet ſpem retributionis: quum pro [illegible] pati mortem non renuit, amorem mundi non præponit. Hæc ſunt enim tria illa, quæ ſolent enarrare compaſſionis membra, humanus ſcilicet fauor, temporalis retributio, & amor mundi. *De [illegible] anim. c.* 5.

Longitudine temporis tentatio augetur, per triduum enim creſcentibus curis paterna viſcera cruciantur, & prolixo ſpatio pater filium intuetur, cibum cum eo ſumit, tot noctibus pendet puer in amplexu patris, cubat in gremio, & per ſingula momenta in paterno affectu dolor occidendi filii cumulatur. *Alcuinus de immolat. Abrahæ.*

Cuius pectus tam ferreum, cuius cor tam lapideum, vt gemitus non exprimat, lachrymas non effundat, quum proximi vel amici morbum vel interitum intuetur? vt patienti non compatiatur, & dolentibus non condoleat? Ipſe Ieſus, cum vidiſſet Mariam & Iudæos plorantes, infremuit ſpiritu, turbauit ſemetipſum & lachrymatus eſt. *Inn. de vilit. cond. hum.*

¶ Similitvdines.

Chryſoſtomi. Sicut pes libenter ſeruit oculo, quaſi ſibi ſeruienti, ſciens, quia niſi oculus ſuo miniſterio fuerit vſus, nec ipſe ſuo poterit vti: & oculus libenter ſeruit pedi, quaſi ſibi ſeruienti, ſciens, quia niſi pes ſuo officio fuerit vſus, nec ipſe ſuo poterit vti: Sic & ſancti inuicem ſibi debent eſſe ſubiecti, vt minor maiori non inuideat quaſi maiori, ſed libenter obſequatur ei, quaſi ſibi ſeruienti, in eo ipſo quod maior: & maior non contemnat minorem, quia maior eſt, ſed libenter ei obſequatur, quaſi ſibi ſeruienti. *In c. 20. Matth. hom.* 35.

D. Baſilij. Quemadmodum ij, qui ſunt in littore conſtituti, erga eos, qui in mari naufragium patiuntur, miſericordia mouentur, nō tamen ob hanc curam & miſericordiam propriam amittunt ſecuritatem: Sic & illi, qui proximorum peccata lugent, & queruntur, propriam vitæ ac conſcientiæ puritatis lætitiam non amittunt: quin potius ob has pro fratribus lachrymas effuſas lætitiam augent, gratiamque Dei ac Domini noſtri Ieſu Chriſti magis promerentur. *De Deo.*

Auguſtini. Conſiderate, & videte, quomodo quid fiat in nobis carnaliter, quando ſanum eſt caput, quomodo congaudent omnia membra, & placent ſibi de ſingulis illis membra cætera. Econtrario autem, quando patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra. Ecce ſpinam calcat pes: quid tam longe ab oculis, quam pes? longe eſt è loco, proximus charitatis affectu. Modicum pungit ſpina, perpetuum locum tenet in pede, vide quomodo illuc conuertuntur omnia membra. Primo ipſa ſpina dorſi incuruat ſe, & deponunt ſe omnia membra. Nunquid oculi ceſſant quærere? Nunquid aures ceſſant audire? forte alii, qui vident vbi ſit, dicunt: Ecce, ibi eſt, ſtatim hoc audiunt aures, & ſequuntur conſilium: & ibi oculi quærunt, & manus operantur, &, vt dixi, totum corpus illuc incuruatur, & nihil vacat in homine ad ſubueniendum. Et ſolum in pede factum eſt vulnus, & totum quod eſt in homine, operatur. Sana ſunt omnia membra, pes dolet, & omnia ſimul. *hom. 15. de 50. popul.*

De ceruis nonnullis talium cognitionum ſtudioſi ſcripſerunt, cum fretum ad inſulam tranſeunt, paſcuarum gratia, ſic ſe ordināt, vt onera capitum ſuorum, quæ geſtant in cornibus, ſuper inuicem portent: ita vt poſterior ſuper anteriorem ceruice caput collocet. Et quia neceſſe eſt, vnum eſſe, qui præcedens cæteros, ante ſe non habeat, cui caput inclinet, vicibus id agere dicuntur, vt laſſatus ſui capitis onere, & ei ſuccedat, cui ferebat caput, cum ipſe præiret. Ita inuicem onera ſua portantes, fretum tranſeunt, donec veniant ad terræ ſtabilitatem. Iſtam fortaſſe ceruorum naturam intenderat Salomon, cum ait: Ceruus amicitiæ, & pullus gratiarum tuarum colloquatur tecum. Nihil ſic probat amicum, quemadmodum oneris amici portatio. *lib. 83. Quæſt. quæſt.* 71.

Vide paulo ante Commiſeratio: & infra Miſericordia.

Conatus.

¶ Definitio et etymologia.

Conatvs, incumbens in aliquod ſtudium vel animi vel corporis impetus. *lib. 1. in fin. ff. Quod quiſque iur. Iac. Spieg. Lexico iur. lit. C.*

Conari, hoc eſt, niti, & dare operam, vt aliquid fiat, leuius eſt, quam facere, Donato authore. Eſt tamen, vbi conatus inſtar facti habetur, atque punitur. Qua de re Felinus diſſerit ſingulari tractatu, à nemine non magnopere probato. *Idem ibid.*

¶ Philosophicæ Sententiæ.

Quærendi defatigatio turpis eſt: cum id, quod quæritur, ſit pulcherrimum. *Cic. 2. de Finib.*

Non eſt conſentaneum, vllam honeſtam rem, actionemue, ne ſollicitus ſis, aut non ſuſcipere, aut ſuſceptam deponere. Quod ſi curam fugimus, virtus fugienda eſt: quæ neceſſe eſt, vt cum aliqua cura res ſibi contrarias aſpernetur atque oderit: vt bonitas malitiam, temperantia libidinem, ignauiam fortitudo. *Lælius.*

Sine ſtudio & ardore quodam amoris in vita nihil quidquam fit egregium. 1. *de Orat.*

Diligentia in omnibus rebus plurimum valet: hæc præcipuè colenda eſt nobis, hæc ſemper adhibenda; hæc nihil eſt quod

non